

Lespakket

Internationaal humanitair recht en de Eerste Wereldoorlog

Handleiding voor de leerkracht of workshopbegeleider

Inhoud

1. Inleiding
2. Pedagogische fiche
3. Inleefspel
4. Internationaal humanitair recht
5. Invloed van de Eerste Wereldoorlog
6. Bronnen
7. Bijlagen

Uitleg symbolen

Naast dit symbool worden de **doelstellingen** van dit lespakket opgesomd.

Dit symbool wijst je op tips en **ideeën** die je kunnen helpen om de inhoud nog beter over te brengen.

Dit symbool duidt op een **actie**.

Dit symbool geeft aan wanneer iets **besproken** moet worden binnen de groep.

Dit symbool geeft de **tijdsduur** van een werkvorm aan.

Met de steun van
DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING .be

Rode Kruis
Vlaanderen
Paraat. Altijd, overal.

1 Inleiding

Dagelijks worden jongeren overspoeld met beelden uit conflictgebieden en de gruweldaden die daar meestal mee gepaard gaan. Soms komen ze ook in aanraking met geweld in hun eigen omgeving. Bij velen ontstaat daarvoor de overtuiging dat in extreme omstandigheden, zoals in gewapende conflicten en andere conflictsituaties, alles is toegelaten en dat alle middelen mogen worden aangewend om een doel te bereiken.

Deze les rond internationaal humanitair recht (IHR) wil deelnemers de volgende basisboodschap meegeven: **in elk conflict zijn er regels**. Zelfs in de chaotische omstandigheden van gewapende conflicten gelden regels. Deze fundamentele regels moeten, omwille van de menselijkheid, op ieder moment worden gerespecteerd. Zo is het gebruik van bepaalde wapens, bijvoorbeeld chemische wapens, onaanvaardbaar.

Deze basisboodschap is niet alleen van belang om de informatie over gewapende conflicten die leerlingen oppikken op een kritische manier te kunnen verwerken. Stilstaan bij deze humanitairrechtelijke regels voor gewapende conflicten, helpt hen een **sociaal bewustzijn** te ontwikkelen en aandacht te hebben voor het **belang van regels in de samenleving**. Internationaal humanitair recht handelt over

de bescherming van het leven en de **menselijke waardigheid** in oorlogstijd en bij uitbreiding in al onze ervaringen.

Kennis van de basisregels en -principes van dit recht heeft daarom een centrale plaats in de voorbereiding op volwassen burgerschap en ondersteunt de opvoeding tot burgerzin.

Deze handleiding is bedoeld voor leerkrachten of workshopbegeleiders om aan de slag te gaan met **jongeren vanaf 16 jaar** rond de regels van oorlog. Eerst wordt het inleefspel gespeeld (hoofdstuk 3). Door middel van dit spel worden de leerlingen aangezet om zelf na te denken over de regels die kunnen gelden tijdens een oorlog of gewapend conflict. Het **inleefspel** wordt gevolgd door een nabespreking. Hiervoor vindt de leerkracht meer achtergrondinformatie over **internationaal humanitair recht** (hoofdstuk 4). Naar aanleiding van de herdenking van de **Eerste Wereldoorlog** in de periode 2014-2018 wordt er een overzicht gegeven van de ontwikkelingen van het internationaal humanitair recht voor, tijdens en na de Eerste Wereldoorlog (hoofdstuk 5). Enkele specifieke onderwerpen worden hierbij aangehaald zoals krijgsgevangenen, burgers en middelen en methoden van oorlogsvoering. De leerkracht kan zo enkele onderwerpen belichten en linken aan de toenmalige regels van oorlog. In een volgende stap kan ook de vergelijking gemaakt worden met actuele conflicten, bijvoorbeeld Syrië of Israël/Gaza.

2 Pedagogische fiche

Doelgroep

Deze handleiding biedt een houvast voor leerkrachten of workshopbegeleiders om aan de slag te gaan rond de regels van oorlog. De werkvorm richt zich specifiek op jongeren vanaf 16 jaar. Je kan met deze handleiding aan de slag gaan in de klas, maar ook bij andere gelegenheden of met andere groepen (in (jeugd)verenigingen of Rode Kruisafdelingen, op een infoavond, workshop ...).

Het inleefspel is ontworpen voor groepen van 10 tot 20 personen. Het spel kan echter gespeeld worden met een groter aantal deelnemers door de rollen te verdubbelen (met een aanbevolen maximum van 30 personen).

Tijd

De voorbereiding vraagt 15 à 30 minuten. Het inleefspel zelf duurt 40 à 50 minuten. De noodzakelijke nabespreking is hierin niet inbegrepen.

Concrete doelstellingen

Na het doorlopen van de verschillende delen (inleefspel, nabespreking en informatie over de Eerste Wereldoorlog) van het lespakket, kan de deelnemer:

- het belang inzien van (internationaal erkende) regels bij een oorlog of gewapend conflict;
- kritisch nadenken over oorlog en de gevolgen daarvan;
- de basisregels van internationaal humanitair recht benoemen;
- de onderwerpen verbonden aan de Eerste Wereldoorlog, zoals krijgsgevangenen, burgers en bepaalde wapens verbinden met de regels die gelden tijdens oorlog.

Het lespakket sluit op die manier aan bij de hiernaast weergegeven eindtermen voor de 3e graad secundair onderwijs.

Vakoverschrijdende eindtermen

Gemeenschappelijke stam

De leerlingen

- (communicatief vermogen) (1) brengen belangrijke elementen van communicatief handelen in praktijk;
- (empathie) (5) houden rekening met de situatie, opvattingen en emoties van anderen;
- (kritisch denken) (11) kunnen gegevens, handelwijzen en redeneringen ter discussie stellen aan de hand van relevante criteria;
- (kritische denken) (12) zijn bekwaam om alternatieven af te wegen en een bewuste keuze te maken;
- (kritisch denken) (13) kunnen onderwerpen benaderen vanuit verschillende invalshoeken;
- (open en constructieve houding) (17) toetsen de eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen en trends aan verschillende standpunten.

Context politiek-juridische samenleving

De leerlingen

(5) tonen aan dat het samenleven in een democratische rechtsstaat gebaseerd is op rechten en plichten die gelden voor burgers, organisaties en overheid;

(12) tonen het belang aan van internationale organisaties en instellingen.

Context socioculturele samenleving

De leerlingen

(4) trekken lessen uit historische en actuele voorbeelden van onverdraagzaamheid, racisme en xenofobie;

(5) geven voorbeelden van de potentieel (constructieve en) destructieve rol van conflicten.

Vakgebonden eindtermen

Dit lespakket kan aansluiten bij leerdoelen van levensbeschouwelijke vakken, Nederlands, PAV, gedrags- en cultuurwetenschappen.

Toelichting werkvorm

Door het inleefspel worden de leerlingen zelf aangezet om na te denken over mogelijke regels in oorlog. Door hen al spelenderwijs met het onderwerp te confronteren worden ze uitgedaagd zelf kritisch na te denken en te argumenteren. Ze leven zich in door vanuit een opgegeven rol keuzes te maken voor de 'aanval'. Aan een 'aanval' zijn steeds gevolgen verbonden, bijvoorbeeld het veroorzaken van een bepaald aantal slachtoffers, waardoor ze doorheen het spel hun argumentatie kunnen aanpassen. Het onderwerp 'oorlog' komt op die manier iets dichterbij. In de nabespreking is het belangrijk het stratego-achtige spel te koppelen aan de regels van het internationaal humanitair recht en een historisch (Eerste Wereldoorlog) of actueel conflict (bijvoorbeeld Syrië).

3 Inleefspel

In dit deel van het lespakket wordt het opzet en verloop van het inleefspel voor de leerkracht uiteengezet. Daarnaast wordt er duiding verschaft bij de verschillende spelelementen zoals de opdrachten, rollen, doelwitten en wapens.

1. Voorbereiding
2. Spelverloop
3. Timing
4. Duiding bij de rollen, doelwitten en wapens
5. Duiding bij opdracht ondervraging van een krijgsgevangene
6. Facultatieve opdracht: bezoek van het Rode Kruis aan krijgsgevangenen
7. Nabespreking

1. Voorbereiding

Locatie: klaslokaal

- Grote tafel in het midden om de kaart op neer te leggen.
- Aan iedere kant twee tafels met stoelen: één voor militair logboek, één voor ondervraging krijgsgevangene.

Benodigdheden

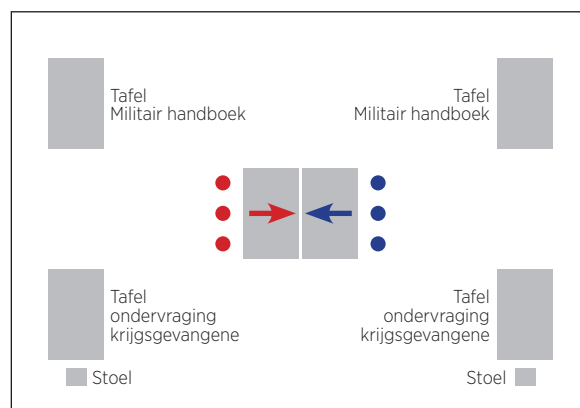
- Kaart (zie bijlage 1)
- Doelwitten (zie bijlage 2)
- Rollen (zie bijlage 3)
- Wapens (zie bijlage 4)
- Logboek (zie bijlage 5)
- Militair handboek (zie bijlage 6)
- Ondervraging van de krijgsgevangene (zie bijlage 7)
- 2 paar blinddoeken
- 3 paar oordopjes (alternatief: oorbeschermers of watjes)
- 2 paar dobbelstenen (één paar voor elke groep)

Aantal spelers: 10 – 20 personen

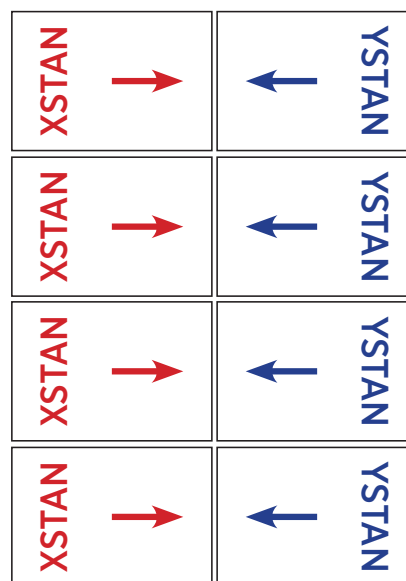
Opmerking: Het spel kan echter gespeeld worden met een groter aantal deelnemers door de rollen te verdubbelen (met een aanbevolen maximum van 30 personen).

Vorbereidende stappen door de leerkracht

1. Schik het klaslokaal zoals hieronder wordt aangegeven.

2. Leg de kaart (zie bijlage 1) met daarop de overeenstemmende doelwitten (zie bijlage 2) klaar op de tafel in het midden van het klaslokaal.

3. Leg voor elke groep ook de wapens (zie bijlage 4) en het logboek voor de commandant (zie bijlage 5) klaar.
4. Het militaire handboek (zie bijlage 6) leg je voor de beide groepen klaar op een tafel aan de kant.
5. Leg alle andere benodigdheden (bijlage 7: ondervraging van een krijgsgevangene, bijlage 8: kaartjes met opdrachten, oordopjes, blinddoeken en dobbelstenen) klaar zodat je deze tijdens het spel kan uitdelen.

2. Spelverloop

Fase 1: Verdeel de groep/klas in twee groepen (5 minuten)

Mogelijke opties hiervoor zijn:

- Je verdeelt de leerlingen willekeurig in twee groepen.
- Laat de leerlingen de kaartjes van de rollen trekken uit een zak/doos.
- Geef je leerlingen een sein: als je “Paraat” roept dan moeten ze allemaal in de houding van de soldaat springen. Wie brengt linkerhand/rechterhand naar het hoofd? Links is één groep en rechts is de tweede groep.

Zorg er steeds voor dat de groepen zo gelijk mogelijk verdeeld zijn en dat er in elke groep een commandant is. Als de rollen (zie bijlage 3) nog niet uitgedeeld werden, dan volgt dit onmiddellijk.

Hou er rekening mee dat deze ‘fase’ langer kan duren als de groep groter is.

Fase 2: Bestuderen van de rollen en verzinnen van namen voor de twee landen (5 minuten)

Geef de leerlingen de tijd om de rol te bestuderen die ze zullen spelen tijdens het spel.

Je kan in deze fase de twee groepen ook de opdracht geven om een nieuwe naam te laten verzinnen voor hun land.

Doe de volgende aankondiging: “Jullie zijn de soldaten van de twee buurlanden X-stan en Y-stan. Jullie krijgen van de president van jullie land de opdracht om snel een nieuwe naam voor je land te verzinnen. Je krijgt hiervoor 2 minuten.” Schrijf de namen van de landen op het document hiervoor voorzien bij de kaart (zie bijlage 1).

Fase 3: Aankondiging van het conflict en verloop van de militaire operatie (30 minuten)

Na fase 1 en 2 doe je de volgende aankondiging:

“Er breekt een conflict uit tussen de buurlanden X-stan en Y-stan. Jullie worden aangeduid om een belangrijke militaire operatie uit te voeren waarbij in beperkte tijd zoveel mogelijk militaire doelwitten van de tegenpartij moeten worden uitgeschakeld.”

Op dit moment worden de beschikbare wapens aan de commandant overhandigd (zie bijlage 4). Elke partij krijgt evenveel wapens maar er zijn wel verschillende soorten.

Je kan de wapens ook op voorhand al klaar leggen bij het spelbord. De soldaten en commandant gaan elk aan de zijde van hun eigen land staan (zie bijlage 1).

Geef daarna de instructies over het spelverloop zoals hieronder beschreven.

Elk land krijgt om de beurt de kans om een militaire aanval op de tegenpartij uit te voeren. Het land met de letter het eerst in het alfabet mag beginnen.

Leg uit dat een beurt betekent dat 2 à 3 leerlingen samen met de commandant de keuze maken over:

- welk wapen (zie bijlage 4) ze willen gebruiken, en;
- welk(e) doelwit(ten) (zie bijlage 2 en verder de duiding over de doelwitten) ze willen raken.

Als de leerlingen hebben beslist welk wapen ze zullen inzetten en op welk(e) doelwit(ten), dan:

- overhandigen ze het gebruikte wapen aan de leerkracht/begeleider;
- draaien ze de kaartjes van de geraakte doelwitten om en lezen deze voor aan hun medestudenten. Ze voeren de opdrachten uit zoals aangegeven op het kaartje van het doelwit en eventueel het kaartje met de opdracht.

Dan is het de beurt aan het andere land.

Bij de tweede aanval van het land nemen 2 à 3 andere soldaten samen met de commandant de beslissing over het wapen en het doelwit. Op het einde van het spel is iedereen aan de beurt geweest. De soldaten wisselen elkaar af bij de verschillende aanvallen. De commandant blijft altijd bij de kaart staan. De soldaten die niet aan de beurt zijn:

- houden zich bezig met de opdracht die volgt uit hun aanval;
- of discussiëren mee met de soldaten die dan aan de beurt zijn, zonder verantwoordelijk te zijn voor de beslissing.

Bij aanvang van het spel zijn de mogelijke gevolgen van een aanval niet bekend bij de leerlingen. Dit wordt duidelijk na elke aanval door de kaartjes van de doelwitten te lezen.

Mogelijke gevolgen zijn:

- Er vallen slachtoffers. De commandant moet bijhouden hoeveel soldaten en burgers gewond en gedood werden. Het logboek van de commandant (zie bijlage 5) overhandig je na de eerste aanval van elk land.
- Als er burgers of burgerlijke gebouwen worden geraakt, dan worden de soldaten doorgestuurd om het militaire handboek te raadplegen. In het spel moeten ze dan (zo snel mogelijk) de regel(s) die ze denken te hebben geschonden door de aanval, opschrijven in het militaire handboek (zie bijlage 6). Deel op dit moment het kaartje met de opdracht militair handboek uit aan de groep die de aanval uitvoerde. Ze mogen dit kaartje voor de rest van het spel bijhouden omdat deze opdracht regelmatig terugkomt.

- Als er een militair doelwit wordt geraakt, dan zijn er verschillende gevolgen mogelijk:
 - De opdracht ondervraging van een krijgsgevangene moet worden uitgevoerd. Deel op dit moment het kaartje met de opdracht uit aan de groep die de aanval uitvoerde. Geef op dit moment ook het document voor de ondervraging van een krijgsgevangene. Lees verder meer over deze opdracht.
 - Er moeten wapens worden afgegeven aan de leerkracht of aan de tegenpartij.
 - Er wordt iemand 'blind' of 'doof' door een aanval. (gebruik blinddoek/oordopjes)

3. Timing

In totaal kan elk land slechts 5 keer aanvallen, daarna is de militaire operatie afgelopen. Ook na 30 minuten wordt het spel afgesloten (zelfs als niet alle beurten opgebruikt zijn). Kondig aan dat het conflict ten einde is, bijvoorbeeld door een vredesakkoord tussen de twee landen.

Na 2 beurten van land 1, geef je aan hoeveel tijd er over is. Herhaal na 4 beurten van land 1.

4. Duiding bij de rollen, doelwitten en wapens

Rollen

Als **leerkracht** neem je de rol op van:

- Begeleider: Een belangrijk element van het spel is dat de opgegeven tijd moet worden gerespecteerd. Als je dit spel speelt met een grote groep, dan kan je aan bepaalde soldaten de opdracht geven de tijd in het oog te houden. Na 10 minuten spelen, kan je aankondigen dat de tijd voor het uitvoeren van de militaire operatie al voor de helft is verstreken en zo zorg je voor een bepaalde tijdsdruk.

De **leerlingen** krijgen elk een kaartje met daarop een rol. Hierop vullen ze hun naam in, staat hun functie en een kort persoonlijk verhaal.

- Commandant: In elke groep zit minstens één commandant (vanaf 20 personen kan je als begeleider een tweede 'ondersteunende' commandant aanwijzen). De commandant heeft de belangrijke taak om alle soldaten om de beurt te betrekken bij een aanval en onderlinge samenwerking te stimuleren. Hij/zij blijft steeds aanwezig aan het 'front' (de tafel met de kaart) en kan dus geen krijgsgevangene zijn. Hij/zij is bovendien verantwoordelijk voor het bijhouden in het logboek (zie bijlage 5) van het aantal slachtoffers dat ze hebben veroorzaakt in het logboek.
- Soldaat: Er zijn zowel soldaten die hun dienstplicht uitvoeren als beroepssoldaten. De ene staat volledig achter het leger, de andere gaat zijn twijfels hebben over de mogelijke aanvallen, bijvoorbeeld als hij/zij familie heeft in het andere land. Bepaalde soldaten hebben jarenlange ervaring en anderen zijn net soldaat geworden.

Doelwitten en de bijhorende regels

Hieronder staan de regels met betrekking tot de doelwitten beschreven. Het doel van het spel is dat de leerlingen zelf tot deze regels komen doorheen het spel (ze schrijven neer in het militair handboek) of commentaar leveren bij de nabespreking. Het kan geen kwaad als ze tijdens het spel 'foute' aanvallen doen, de regels niet respecteren. Daarom is de nabespreking wel erg belangrijk.

1. BURGERS EN BURGERLIJKE GEBOUWEN

In een gewapend conflict moeten **burgers en burgerlijke goederen** worden ontzien. Burgers nemen niet deel aan de vijandelijkheden en mogen nooit rechtstreeks het doel zijn van een aanval. Enkel militaire doelwitten mogen aangevallen worden. (zie ook hoofdstuk 4, principe van onderscheid)

Voorbeelden in het spel: burgerlijke luchthaven, school, dorp, stad, konvooi van ambulances, fabriek voor voeding)

Het internationaal humanitair recht beschermt ook **vluchtelingen** en ontheemden. Als burgers mogen ze niet aange-

vallen worden. Bovendien moeten ze voorzien worden van voedsel, medische verzorging en onderdak.

Voorbeeld in het spel: vluchtelingenkamp

Er bestaat een verbod op het aanvallen, vernietigen, weghalen of onbruikbaar maken van **goederen die onmisbaar zijn voor het overleven van de burgerbevolking**, zoals drinkwaterinstallaties en -voorraden, voedingsmiddelen, landbouwgebieden waar voedingsmiddelen worden geproduceerd en geoogst.

Voorbeelden in het spel: watervoorziening, opslagplaats voedsel

2. MILITAIREN EN MILITAIRE GEBOUWEN EN OBJECTEN

Alleen militaire doelwitten mogen aangevallen worden. Een **militair doelwit** is een doelwit dat effectief bijdraagt aan de militaire actie van de vijand. Bovendien moet de vernietiging van het doel een militair voordeel geven aan de aanvallende partij.

Voorbeelden in het spel: kazerne, militairen, wapenfabriek, opslagplaats wapens, hoofdkwartier

Het is verboden om militaire doelwitten aan te vallen als het risico op burgerslachtoffers en/of schade aan burgerlijke goederen te hoog is ten opzichte van het militaire voordeel. (zie hoofdstuk 4, principe van proportionaliteit)

3. MEDISCH PERSONEEL EN FACILITEITEN

Medisch personeel, faciliteiten en voertuigen moeten worden beschermd tegen aanvallen. Zowel hulpverleners, ziekenhuizen als ambulances vallen hieronder.

Voorbeelden in het spel: ziekenhuis, militair ziekenhuis, konvooi van ambulances

4. GEWONDEN EN ZIEKEN

Personen die niet of niet meer deelnemen aan de vijandelijkheden, zoals burgers maar ook gewonde en zieken, worden beschermd. Alle gewonde en zieke personen, zowel strijders als burgers, hebben recht op medische verzorging.

Voorbeelden in het spel: ziekenhuis, militair ziekenhuis, konvooi van ambulances

5. RODE KRUIS

Het Rode Kruisembleem is het zichtbaar teken van de bescherming dat wordt gegeven aan personen die in oorlogstijd worden aangeduid om het zoeken naar, de evacuatie en de verzorging van gewonden en zieken voor hun rekening te nemen (beschermend gebruik). Ook de nationale Rode Kruisvereniging mag het embleem gebruiken. In vredetijd mag het embleem enkel gebruikt worden door de nationale Rode Kruis- en Rode Halve Maanverenigingen om aan te duiden dat zij deel uitmaken van de Internationale Rode Kruis- en Rode Halve Maanbeweging (indicatief gebruik).

Voorbeeld in het spel: hoofdzetel Rode Kruis

6. CIVIELE BESCHERMING

Instellingen van de civiele bescherming zoals de brandweer zijn beschermd. Zij mogen niet aangevallen worden en moeten ook tijdens conflicten hun activiteiten kunnen uitvoeren. Om deze instellingen en hun personeel te onderscheiden dragen zij een kenteken: een blauwe driehoek op een oranje achtergrond.

Voorbeeld in het spel: brandweer

7. RELIGIEUZE GEBOUWEN EN PERSONEEL

Het is verboden om plaatsen van eredienst aan te vallen. Het geestelijke personeel, zoals priesters, imams, etc. moeten worden ontzien en beschermd.

Voorbeeld in het spel: kerk

8. CULTURELE GOEDEREN

Het is verboden vijandelijke handelingen te verrichten, gericht tegen de historische monumenten of de kunstwerken die het culturele erfgoed van de volkeren vormen. Culturele goederen kunnen zowel roerende als onroerende goederen zijn die van groot belang zijn voor het cultureel patrimonium van een volk. Meestal genieten deze goederen al in vredetijd van een speciaal statuut en bescherming. Zowel archeologische sites, monumenten, kunstwerken, boeken, alsook gebouwen waar culturele goederen een onderkomen vinden, zoals musea en bibliotheken, komen als cultureel goed in aanmerking.

Voorbeeld in het spel: oude tempel

9. INSTALLATIES MET GEVAARLIJKE KRACHTEN

Voor werken of installaties die gevaarlijke krachten bevatten, zoals stuwdammen, geldt een bijzondere regel. Zij mogen nooit aangevallen worden als dit gevaarlijke krachten zou doen vrijkomen met zware verliezen aan mensenlevens onder de burgerbevolking tot gevolg.

Voorbeelden in het spel: stuwdam, kerncentrale

Wapens

Het spelelement van de wapens zorgt ervoor dat de leerlingen nadenken over de verschillende gevolgen van deze wapens. Hieronder vind je meer uitleg over deze wapens, te gebruiken bij de nabespreking.

1. Conventionele wapens (mitrailleur, tanks, bommen)
2. Antipersoonsmijnen
3. Clustermunitie
4. Chemische en biologische wapens

1. CONVENTIONELE WAPENS (mitrailleur, tanks, bommen)

Conventionele wapens zijn wapens zoals munitie, bommen, raketten en andere explosieve wapens die niet biologisch, chemisch, nucleair of radiologisch zijn. Het gebruik van conventionele wapens is niet verboden, maar ook niet onbeperkt. Ze moeten voldoen aan de regels van het **internationaal humanitair recht** en in het bijzonder aan het principe van onderscheid en verbod op onnodige schade. Men moet altijd onderscheid kunnen maken tussen burgerlijke en militaire doelwitten. Wapens die dat niet kunnen, zijn verboden. Het verbod op onnodige schade houdt in dat de schade moet verantwoord zijn door het militaire nut. Dit is niet het geval indien de schade geen enkel militair nut heeft of als het veroorzaakte lijden disproportioneel hoog is tegenover het militaire nut.

Deze principes werden herhaald in het **VN-verdrag** van 1980 en de bijhorende Protocollen met betrekking tot het verbod of de beperking van het gebruik van bepaalde conventionele wapens (**Verdrag inzake conventionele wapens**). Daarnaast zijn er nog verschillende verdragen die bepaalde wapens verbieden, zoals antipersoonsmijnen (**Ottawa-verdrag** van 1997) en clustermunitie (**Verdrag inzake clustermunitie** van 2008).

Op 2 april 2013 werd door de VN het **Wapenhandelsverdrag** aangenomen, dat de internationale overdracht in conventionele wapens en munitie regelt. Door dit verdrag moet de overdracht van wapens/munitie geweigerd worden wanneer er een risico bestaat dat deze wapens en/of munitie zullen worden gebruikt om internationale misdaden te plegen. Onder internationale misdaden verstaat men genocide, misdaden tegen de mensheid of oorlogsmisdaden. Een basisprincipe dat aan deze verplichting ten grondslag ligt, is de plicht van staten om het internationaal humanitair recht te respecteren en te zorgen voor de naleving hiervan. Het verdrag treedt in werking 90 dagen na ratificatie door het 50ste land.

2. ANTIPERSOONSMIJNEN

Antipersoonsmijnen worden in de grond ingegraven of op de grond gelegd. Ze ontploffen bij aanraking of contact. Zij kunnen geen onderscheid maken tussen militairen en burgers. De mijnen die nog niet tot ontploffing werden gebracht, blijven soms nog jaren na het einde van het conflict liggen. Daarom beperkte het **Protocol II (bij het Verdrag inzake**

conventionele wapens) het gebruik van landmijnen (zowel antipersoneel als antivoertuig), valstrikmijnen en bepaalde andere explosieve mechanismen. Omdat antipersoonsmijnen zelfs nadat de vijandelikheden beëindigd zijn slachtoffers blijven maken, verbiedt het **Ottawa-verdrag** van 1997 het gebruik, de productie en de opslag van antipersoonsmijnen volledig.

Voorbeeld: door de overstromingen in Bosnië-Herzegovina in 2014 kwamen mijnen weer bloot te liggen.

3. CLUSTERMUNITIE

Clustermunitie bestaat uit een metalen capsule die meerdere kleine explosieve ladingen bevat. Wanneer de munitie wordt afgevuurd, opent de container zich op een bepaalde hoogte waardoor de explosieve ladingen (submunitie) zich verspreiden over een grote oppervlakte. Die ontploffen dan bij aanraking. Deze munitie is vaak onnauwkeurig en onbetrouwbaar. Zelfs indien er tijdens de eigenlijke aanval geen burgers in de buurt zijn, is het gebruik van clustermunitie vaak niet proportioneel. De niet-ontpofte submunitie kan immers lange tijd blijven liggen en lang na het beëindigen van het conflict burgers verwonden. In 2003 werd in het kader van het Verdrag inzake conventionele wapens het **Protocol V** ondertekend dat concrete afspraken bevat over het opruimen van niet-ontpofte oorlogsresten, waaronder clustermunitie. Het gebruik, de productie en opslag van clustermunitie werd pas volledig verboden met het **Verdrag** inzake clustermunitie van 2008. Dit verdrag is op 1 augustus 2010 internationaal in werking getreden.

4. CHEMISCHE EN BIOLOGISCHE WAPENS

Chemische wapens verspreiden giftige chemische stoffen om de dood of andere schade te veroorzaken. Voorbeelden zijn zenuwgas, verstikkende of verlammende gassen. Biologische wapens verspreiden microbiologische of andere biologische agentia, zoals bacteriën of virussen. Het gebruik van chemische en biologische wapens in een gewapend conflict is verboden door het internationaal humanitair recht. Dit **verbod is absoluut** in tijden van een gewapend conflict, ongeacht of de werking van de wapens dodelijk of niet-dodelijk is. Daarom is ook het gebruik van traangas, iets wat in normale omstandigheden is toegestaan voor binnenlands gebruik bij oproer, verboden tijdens een gewapend conflict.

Deze regel is vastgelegd in een **Protocol** van 1925 dat het gebruik van verstikkende, giftige en andere gassen en bacteriologische oorlogsmethoden verbiedt. In 1993 wordt het verbod uitgebreid naar het produceren, opslagen en verkopen van chemische wapens. Het verbod op het gebruik van chemische wapens is nadien in de meeste conflicten gerespecteerd, met uitzondering van enkele bekende voorbeelden (denk maar aan Syrië).

5. Duiding voor de leerkracht bij opdracht 'de ondervraging van een krijgsgevangene'

Op het moment dat er een soldaat krijgsgevangene wordt gemaakt, wordt deze persoon door de tegenpartij geblinddoekt en op een stoel gezet. De 'gevangene' krijgt vervolgens een 'spervuur van vragen' over zich door de soldaat aangeduid door zijn commandant (zie bijlage 7).

Opgelet: de tijd is beperkt tot 2 beurten. Daarna mag de krijgsgevangene teruggaan naar zijn land.

Krijgsgevangenen zijn personen die niet meer deelnemen aan de vijandelijkheden. Krijgsgevangenen worden beschermd door het Derde Verdrag van Genève van 1949. Dit zijn strijders die in handen van de vijandelijke troepen vallen en worden vastgehouden. Ze hebben recht op respect voor hun leven en voor hun fysieke en mentale integriteit (menselijke waardigheid). Enkele specifieke regels:

- Krijgsgevangenen mogen niet gestraft worden omdat ze deel hebben genomen aan de vijandelijkheden.
- Krijgsgevangenen mogen niet uitgeleverd worden aan een partij die het 3de Verdrag van Genève niet wil of kan respecteren.
- Er bestaan specifieke regels over de behandeling tijdens hun opsluiting.
- Er bestaan specifieke regels over strafrechtelijke en disciplinaire procedures.
- De waardigheid van de mens, ongeacht of ze strijder, burger of gevangene zijn, moet altijd gerespecteerd worden. Dit betekent onder andere dat ze niet gemarteld mogen worden en dat ze recht hebben op voeding, hygiëne en onderdak.

De status van krijgsgevangene bestaat enkel in internationaal gewapende conflicten, wanneer er gewapend geweld is tussen twee of meerdere staten.

6. Facultatieve opdracht: Bezoek van het Rode Kruis aan krijgsgevangenen (10 – 15 minuten)

Na de beëindiging van het conflict zijn of waren er aan één of beide kanten krijgsgevangenen. Kondig aan dat het Rode Kruis op bezoek zal komen. Laat de twee landen een korte lijst opstellen van wat volgens hen de krijgsgevangene nodig heeft, waar hij recht op heeft en hoe ze hem/haar zouden behandelen. Indien de groepen een krijgsgevangene hadden tijdens de militaire operatie, dan kunnen ze verder bouwen op de stellingen die beantwoord werden door de krijgsgevangene tijdens de 'ondervraging'. Geef ze 5 minuten om zich voor te bereiden op het bezoek.

Ga vervolgens zelf als Rode Kruismedewerker op bezoek en stel ze rechtstreeks vragen over hoe ze hun krijgsgevangene hebben behandeld of hou een klasdiscussie met beide groepen.

7. Nabespreking (20 à 30 minuten)

De nabespreking wordt in groep gehouden. Laat de leerlingen eerst hun bedenkingen over het spel uiten. Vraag bijvoorbeeld wat ze er van vonden, hoe de samenwerking verliep, of het spel vlot verliep of moeilijk ... Bespreek nadien de regels die de leerlingen doorheen het spel hebben neergeschreven in het militair handboek.

Vragen die je kan stellen bij de nabespreking:

- Vragen naar beleving van spel: Wat ging vlot? Wat was moeilijk?
- Welke 'regels' heb je gevonden en neergeschreven in het militair handboek?
- Hoe heb je bepaald wat een militair doelwit is? Wat viel je zeker niet aan? Waarom niet?
- Hoe reageerde je als je een tegenaanval kreeg? Was de volgende aanval dan bijvoorbeeld groter?
- Welke regels heb je opgesteld voor de behandeling van krijgsgevangenen?
- Heb je bepaalde wapens wel of niet bewust ingezet? Welke wapens zijn volgens jullie niet aanvaardbaar?

Conclusie: op basis van het eigen buikgevoel worden een aantal doelwitten al uitgesloten. Het internationaal humanitair recht bundelt de regels die gelden tijdens een gewapend conflict en ziet erop toe dat deze worden nageleefd.

Gebruik de achtergrondinformatie over internationaal humanitair recht (hoofdstuk 4) om de basisprincipes en -regels te bespreken en te verduidelijken. Je kan daarna ook het verband leggen met de Eerste Wereldoorlog op basis van de informatie aangereikt in hoofdstuk 5.

Om de discussie over humanitair recht verder te zetten kan je de video 'IHR in een notendop' laten zien: http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=DFB6N9TwKrQ

4 Internationaal humanitair recht

Het internationaal humanitair recht omvat regels die gelden in oorlogstijd. Het internationaal humanitair recht (IHR):

- beschermt enerzijds personen die niet (of niet meer) aan de vijandelijkheden deelnemen (burgers, gewonde en zieke soldaten, krijgsgevangenen);
- en beperkt anderzijds de middelen (wapens) en methoden van oorlogsvoering.

Deze regels bepalen hoe alle betrokkenen zich moeten gedragen en beklemtonen respect voor de vijand. Wie er zich niet aan houdt, kan vervolgd en bestraft worden.

Het IHR

1. beschermt **gewonde en zieke strijders** ter zee en op het land;
2. beschermt wie niet (of niet langer) deelneemt aan de vijandelijkheden, zoals **burgers** (mannen, vrouwen en kinderen) en **krijgsgevangenen**;
3. bepaalt **welke wapens** gebruikt mogen worden en welke niet. Het internationaal humanitair recht verbiedt het gebruik van bepaalde wapens zoals chemische en biologische wapens, clustermunitie, blindmakende laserwapens en antipersoonsmijnen.
4. bepaalt de **methoden van oorlogsvoering**. Enkel strijders en militaire doelen mogen worden aangevallen (zie hieronder principe 2) en binnen het conflict mag er geen onnodig leed veroorzaakt worden (zie principe 3).

Het IHR is gebaseerd op de volgende **basisprincipes**:

1. **Het principe van menselijkheid.** De waardigheid van de mens, van strijders, burgers en gevangenen, moet altijd gerespecteerd worden. Mensen moeten waardig behandeld worden. Dat betekent dat ze niet gemarteld mogen worden, recht hebben op voeding en onderdak.
2. **Het principe van onderscheid: Er moet altijd een onderscheid worden gemaakt tussen burgers (en burgerlijke goederen) en strijders (of militaire doelwitten).** Burgers en burgerlijke goederen moeten worden ontzien en mogen niet worden aangevallen. Wapens of methoden van oorlogsvoering die dit principe niet respecteren, zijn verboden.
3. **Het verbod op onnodig (of buitensporig) leed.** Strijdende partijen mogen niet meer geweld gebruiken dan nodig om de vijand buiten strijd te stellen.
4. **Het principe van proportionaliteit.** Vaak is het niet mogelijk om enkel een militair doelwit te raken, bijvoorbeeld wanneer strijders hun activiteiten in bewoond gebied ontplooiën. Zo'n militair doelwit mag wel aangevallen worden, maar enkel binnen redelijke (proportionele) verhoudingen. Er moet onder andere

altijd gekozen worden voor het doelwit dat het minst schadelijk is voor de niet-strijders. Wanneer er twee manieren zijn om een vijandelijk doelwit onschadelijk te maken, moet die manier gekozen worden die het minste gevaar inhoudt voor de bevolking en burgerlijke goederen zoals ziekenhuizen en scholen.

De belangrijkste bronnen van het internationaal humanitair recht zijn de vier Verdragen van Genève van 1949 en de Aanvullende Protocollen van 1977 en 2005.

Lees meer hierover op de website www.ihr.rodekruis.be

Gewapende conflicten

Wanneer geldt het internationaal humanitair recht?

Het internationaal humanitair recht is van toepassing als er sprake is van een gewapend conflict. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen internationaal gewapende conflicten en niet-internationaal gewapende conflicten:

- internationaal gewapende conflict: als er gewapend geweld wordt gebruikt tussen de strijdkrachten van minstens 2 staten;
- niet-internationaal gewapende conflict: als er gewapend geweld wordt gebruikt tussen de staat en één of meerdere gewapende groepen, of tussen gewapende groepen onderling.

Het internationaal humanitair recht geldt in beide types van gewapende conflicten. Afhankelijk van de kwalificatie gelden er andere regels. De status van 'krijgsgevangene' bestaat bijvoorbeeld enkel in een internationaal gewapend conflict.

Het embleem

De Verdragen van Genève en de Aanvullende Protocollen erkennen de volgende emblemen: rode kruis, rode halve maan en rode kristal. Het embleem met de rode leeuw en zon, aanvankelijk gebruikt in Perzië, wordt niet meer gebruikt.

Het embleem wordt gebruikt als zichtbaar teken van de bescherming die onder het internationaal humanitair recht wordt verleend aan personen, goederen of voertuigen die instaan voor de medische hulpverlening tijdens gewapende conflicten.

In vredetijd mogen de nationale Rode Kruis- en Rode Halve Maanverenigingen dit embleem gebruiken bij hun activiteiten als aanwijzing voor het verband met de Internationale Rode Kruis- en Rode Halve Maanbeweging. Zo vind je het embleem ook terug op de tenten die Rode Kruis-Vlaanderen gebruikt bij hulpacties of preventieve acties (bijv. bij een muziekfestival).

5

Invloed van de Eerste Wereldoorlog op het internationaal humanitair recht

Inleiding

In dit deel van het lespakket wordt de invloed van de gebeurtenissen van de Eerste Wereldoorlog op de evolutie van het internationaal humanitair recht weergegeven. We geven eerst een overzicht van de stand van het humanitair recht aan de vooravond van de Grote Oorlog. Daarna geven we de gebeurtenissen weer aan de hand van enkele specifieke thema's: burgers en vluchtelingen, middelen van oorlogvoering, krijgsgevangenen, medische hulpverlening en de rol van het Belgische Rode Kruis. Tot slot wordt een kort overzicht gegeven van het internationaal humanitair recht na de Eerste Wereldoorlog.

Internationaal humanitair recht vóór de Eerste Wereldoorlog

Het 'moderne' internationaal humanitair recht, vastgelegd in verdragen, is ontstaan in 1864. Op 22 augustus 1864 wordt onder impuls van het Rode Kruis het Verdrag van Genève, ter behandeling van gewonde en zieke soldaten op het land, ondertekend. België was één van de eerste 12 ondertekenaars. Het Verdrag van 1864 is een voorloper van het eerste Verdrag van Genève van 1949. Enkele belangrijke bepalingen in het verdrag van 1864 zijn:

- Gewonde en zieke soldaten moeten zonder onderscheid verzameld en verzorgd worden.
- Medisch personeel, ambulances en ziekenhuizen zijn neutraal en moeten gerespecteerd en beschermd worden. Zij zijn herkenbaar door het erkende Rode Kruisembleem.
- De bescherming van hulpmateriaal houdt in dat medische installaties en materiaal van hulpverleners nooit mag aangevallen of vernietigd worden.

Later wordt er ook een Verdrag ondertekend in Den Haag (1899) dat de behandeling van gewonden, zieken op zee en schipbreukelingen als onderwerp heeft. Dit Verdrag wordt in 1907 herzien en uitgebreid (en later vervangen door het Tweede Verdrag van Genève van 1949).

Er bestaan ook al enkele regels over krijgsgevangenen, vervat in Verdragen van Den Haag van 1899 en 1907. Deze regels zullen echter ontoereikend blijken voor de grote aantallen krijgsgevangenen tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog waren de regels van het internationaal humanitair recht dus voorname-

lijk toegespitst op de verzorging en behandeling van strijders die niet meer deelnemen aan de vijandelijkheden.

De Eerste Wereldoorlog

Burgers en vluchtelingen

Tijdens de Eerste Wereldoorlog vielen in België meer dan 600.000 slachtoffers, waarvan naar schatting 25.000 Belgische burgers. Wereldwijd vielen er naar schatting 6 miljoen burgerslachtoffers en kwamen tussen de 8 en 10 miljoen soldaten om.

Vergeldingsacties op de burgerbevolking zijn een realiteit tijdens deze oorlog. Voedsel en andere bezittingen worden opgeëist, huizen in brand gestoken en burgers worden doodgeschoten of gedeporteerd en ingezet als dwangarbeiders. Er wordt geschat dat 100.000 Belgische arbeiders naar Duitsland of naar de frontzone in Frankrijk werden gedeporteerd.

In België slagen 1,5 miljoen mensen op de vlucht voor het oorlogsgeweld. Velen onder hen zoeken onderdak in het onbezet gebied van België. Daarnaast vlucht men vooral naar de buurlanden: Frankrijk, Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Velen onder hen keren terug nadat Duitsland hun veiligheid verzekert. Meer dan een half miljoen Belgen blijven tot aan de wapenstilstand in het buitenland.

In het bezet gedeelte van België wordt de burgerbevolking geconfronteerd met voedseltekorten. Om de bevoorrading te verzekeren werd in België het Nationaal Hulp- en Voedingscomité opgericht, dat in samenwerking met de 'Commission for Relief in Belgium' voor de voedselbevoorrading ging zorgen.

Middelen van oorlogsvoering

Tijdens de Eerste Wereldoorlog worden er verschillende technologieën en wapens voor de eerste keer of op een tot dan ongekende schaal, ingezet. Luchtbombardementen en het gebruik van gifgas zijn belangrijke ontwikkelingen.

Evoluties in de **luchtvaart** hebben een belangrijke impact op deze oorlog. Voor deze oorlog is het gebruik van de luchtvaart voor militaire doeleinden nog beperkt, maar al vrij snel worden vliegtuigen ingezet voor verkenningsvluchten, bijvoorbeeld met zeppelins. In augustus 1914 voert Duitsland het eerste stedelijke luchtbombardement met een zeppelin uit op Luik. Later worden echte bommenwerpers ontwikkeld en ingezet, hoewel dit voornamelijk nog trage voertuigen zijn.

Op 22 april 1915 zet Duitsland in Steenstrate voor de eerste keer een **chemisch middel in als wapen**, meer bepaald chloorgaswolken of 'stikgas'. Het tast de luchtwegen aan en veroorzaakt een langzame verstikking. De slachtoffers zijn vooral Franse en Canadese soldaten. Dit is slechts het begin van het gebruik van chemische wapens. Eind 1915 zetten de Duitsers in Ieper 'fosgeen' in, een nog dodelijker gas. Er volgt een wedren om zo snel mogelijk geschikte gasmakers te maken, maar ook de verzorging van de slachtoffers vormt een echte uitdaging voor de toenmalige geneeskunde. Vanaf 1917 zet Duitsland in Ieper voor de eerste keer mosterdgas in. Vooral in Nieuwpoort wordt dit gas regelmatig ingezet. De slachtoffers komen in ademnood en lijden verschrikkelijke pijnen door in- en uitwendige brandwonden.

In februari 2018 spreekt het Rode Kruis zich openlijk uit tegen het gebruik van chemische wapens. Uit vrees dat het gebruik van deze wapens wijdverspreid wordt, doet het Internationale Rode Kruiscomité een oproep naar de strijdende partijen om het gebruik van chemische wapens af te zweren.

Andere wapens die (verder) worden ontwikkeld tijdens de Eerste Wereldoorlog zijn de mitrailleur, mijnen en tanks.

Krijgsgevangenen

Een andere belangrijke ontwikkeling die zich voortdoet, is het vasthouden van krijgsgevangenen op grote schaal. In totaal worden ongeveer 8 miljoen soldaten als krijgsgevangene vastgehouden door de strijdende partijen.

Na de val van Antwerpen in oktober 1914 vluchten meer dan 30.000 Belgische soldaten naar Nederland. Daar worden ze voor de duur van de oorlog geïnterneerd. Ongeveer 30.000 andere Belgische soldaten worden tijdens de eerste maanden krijgsgevangenen gemaakt door Duitsland en zullen pas na de wapenstilstand vrijkomen.

Er bestonden al regels onder het internationaal humanitair recht (zie hierboven) over de behandeling van krijgsgevangenen, maar deze waren eerder beperkt en niet aangepast aan de omstandigheden waarmee men geconfronteerd werd in de Eerste Wereldoorlog.

Het Internationaal Rode Kruiscomité (ICRC) komt tegemoet aan een deel van de noden met de oprichting van het **Internationaal Agentschap voor Krijgsgevangenen (International Prisoners of War Agency)** op 27 augustus 1914. Het Agentschap in Genève heeft de taak het verzamelen en doorgeven van informatie over de krijgsgevangenen en het doorsturen van hulpgoederen aan hen. Het Agentschap behandelt ook de inkomende opsporingsverzoeken en probeert in samenwerking met de nationale verenigingen uit te zoeken waar de personen vastgehouden worden. Vervolgens wordt de familie en het thuisland op de hoogte gebracht. Het systeem is in het eerste jaar van de oorlog in staat om 5000 aanvragen per dag te verwerken.

Vanaf december 1914 krijgt het Internationale Rode Kruiscomité, als onpartijdige en neutrale organisatie, de toestemming van verschillende landen om een aantal kampen met krijgsgevangenen te bezoeken. Tijdens deze bezoeken con-

troleert het Rode Kruis de omstandigheden waarin krijgsgevangenen opgesloten zijn. Telkens worden dezelfde aspecten onderzocht, in het bijzonder het voedsel, de hygiëne en de omstandigheden van de verblijfplaats. Na elk bezoek wordt een rapport opgesteld met de bevindingen en commentaren. Deze rapporten worden naar de desbetreffende staten en naar de thuisstaat van de krijgsgevangene gestuurd om hen de kans te geven om de condities te verbeteren.

Medische hulpverlening en het Belgische Rode Kruis

Na de oprichting van het Internationale Rode Kruiscomité in 1863, wordt de oproep tot het oprichten van nationale verenigingen snel opgevolgd in België. Op 4 februari 1864 wordt het Belgische Rode Kruis opgericht, waardoor het vandaag de oudste nationale vereniging ter wereld is. Het oorspronkelijke doel van de nationale vereniging is het verlenen van hulp aan gewonde en zieke soldaten in oorlogstijd.

Wanneer de oorlog uitbreekt, is het Belgische Rode Kruis niet voorbereid op de omvang van deze oorlog. Doorheen de oorlog gaat het Rode Kruis zich anders organiseren, door bijvoorbeeld het oprichten van meer ambulancediensten en het verzamelen van materiaal en personeel via de plaatselijke afdelingen.

Aan het front zijn **de brancardiers** als eerste ter plaatse en dienen eerste hulptoe. Ze zijn meestal nauwelijks opgeleid en hebben te weinig middelen ter beschikking. Na de toediening van de eerste zorg, moeten de brancardiers de gewonden zo snel mogelijk vervoeren naar de hulpposten in de loopgraven. De gewonden worden voornamelijk vervoerd op een houten brancard. Achter de linies is er slechts een beperkt aantal gemotoriseerde voertuigen aanwezig.

Het **Belgische Rode Kruis** gaat zich achter de linies bezig houden met de inrichting van Rode Kruisgasthuizen. Het directiecomité houdt zich bezig met de organisatie hiervan. Luitenant-generaal Melis, algemeen inspecteur van de gezondheidsdienst van het leger, wordt voorzitter. Voor de medische kant wordt dokter Antoine Depage aangeduid als verantwoordelijke. Hij lanceert een plan om gewonden zo dicht mogelijk bij het front op te vangen, zodat ze sneller verzorgd kunnen worden.

Het **ziekenhuis L'Océan** in de Panne, wordt onder leiding van Depage opgericht. In december 1914 worden hier de eerste gewonden opgevangen. Ook koningin Elisabeth zet zich in voor het Rode Kruisziekenhuis 'L'Océan'. Depage wordt ook bekend vanwege het baanbrekend werk dat hij verricht. Zo past hij nieuwe chirurgische methodes toe waardoor het sterftecijfer aanzienlijk daalt. Vanaf midden 1917 wordt De Panne steeds onveiliger door de toename van Duitse bombardementen en beschietingen. Het Rode Kruis **embleem** is niet meer voldoende om de bescherming van 'L'Océan' te verzekeren. In september 1917 wordt het ziekenhuis verschillende keren gebombardeerd, waarop het ziekenhuis bijna volledig wordt verhuisd naar Vinkem. Eind september 1918 wordt het ziekenhuis opnieuw in gebruik genomen. In totaal worden meer dan 20.000 gewonden verzorgd in het ziekenhuis L'Océan.

IHR na de Eerste Wereldoorlog

Twée belangrijke evoluties tijdens de Eerste Wereldoorlog hebben een rechtstreekse invloed op de verdere ontwikkeling van het internationaal humanitair recht:

- **Het gebruik van chemische wapens:**
Tijdens de Eerste Wereldoorlog wordt voor het eerst op grote schaal gebruik gemaakt van chemische wapens. De schade die deze wapens kunnen aanrichten wordt plots erg duidelijk. In 1925 wordt het Protocol over het verbod op het gebruik van gifgassen, toxische of gelijkaardige gassen en van bacteriologische middelen, aangenomen. Dit Protocol is nog altijd geldig en van toepassing op zowel chemische als biologische wapens. In 1993 werd het Verdrag inzake Chemische Wapens aangenomen.
- **Krijgsgevangenen:**
In 1929 wordt het Verdrag van Genève inzake de behandeling van krijgsgevangenen aanvaard. De belangrijkste vernieuwingen zijn het verbod op represailles en collectieve straffen, de organisatie van het werk dat aan gevangenen kan worden opgelegd, de aanduiding van vertegenwoordigers van de gevangenen en de controle door beschermende mogendheden¹. Dit verdrag werd later vervangen door het Derde Verdrag van Genève van 1949, dat nog steeds geldig is.

Tijdens het interbellum zal het Internationale Rode Kruis de aanzet geven voor het ontwikkelen van een verdrag voor de bescherming van **burgers**. Deze pogingen worden echter onderbroken door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. Pas in 1949 komt er een verdrag ter bescherming van de burgers in oorlogstijd tot stand (Vierde Verdrag van Genève).

Na de eerste wereldoorlog gaat het Rode Kruis de hulpverlening in conflicten uitbreiden met hulpverlening bij rampen. In de jaren '20 zijn dat in België vooral overstromingen.

Korte conclusie

De gebeurtenissen tijdens de Eerste Wereldoorlog hebben enerzijds door de enorme reikwijdte van het conflict en anderzijds door de technologische ontwikkeling van (nieuwe) wapens, een belangrijke invloed gehad op de ontwikkeling het internationaal humanitair recht. Het internationaal humanitair recht blijft zich ook nadien verder ontwikkelen doorheen de geschiedenis.

[1] Een beschermende mogendheid is een staat aangeduid door een partij bij het conflict om diens belangen te behartigen.

6 Bronnen

Allegaert, P et al. *Oorlog en trauma*. Brugge: Hannibal, 2013.

Christens, R, De Clercq, K. *Frontleven 14/18. Het dagelijks leven van de Belgische soldaat aan de IJzer*. Tielt: Lannoo, 1987.

De Gryse, P, Van Everbroeck (ed.). 1914-1918. *De Grote Oorlog*. Gent: Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, 2000.

De Schaependrijver, S. *De Groote oorlog. Het Koninkrijk België tijdens de Eerste Wereldoorlog*. Antwerpen: Houtekiet, 2013 (heruitgave).

De Munck, L, Eeckman, E. *125 jaar voor jou, door jou: het Belgische Rode Kruis 1864-1989*. Brussel: Belgische Rode Kruis Vlaams Gemeenschap, 1988.

De Munck, L, Vandeweyer, L. *Het hospitaal van de Koningin: Rode Kruis, L'Océan en De Panne 1914-1918*. De Panne: Gemeentebestuur De Panne, 2012.

ICRC. ICRC in WWI: overview of activities. 2005, online, <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57jggg.htm>, laatst geraadpleegd op 17 december 2013.

Pieters, B., Vermeer A. *Inleiding Humanitair Oorlogsrecht*. Den Haag: T.M.C. Asser Press, 2011.

Vanden Bosch, H, Amara, M, D'Hooghe, V. *Archievenoverzicht betreffende de Eerste Wereldoorlog in België*. Brussel: Algemeen Rijksarchief, 2010.

Vandeweyer, L. *De Eerste Wereldoorlog. Koning Albert en zijn soldaten*. Antwerpen: Standaard uitgeverij, 2005.

Andere lespakketten

- Lespakket IHR test je kennis (2013)
- Grenzen aan oorlog

De lespakketten zijn beschikbaar op de website www.ihr.rodekruis.be.

CONTACT

Heb je zelf met het lespakket gewerkt en heb je bijkomende vragen, opmerkingen of tips? Neem gerust contact op:

Rode Kruis-Vlaanderen

Dienst Internationaal humanitair recht

Motstraat 40

2800 Mechelen

Tel. 015 44 35 19

humanitair.recht@rodekruis.be

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Vandekerckhove, Motstraat 40, 2800 Mechelen

Uitgave: september 2014

Foto's: ICRC, Rode Kruis-Vlaanderen

Tekst: Rode Kruis-Vlaanderen

7 Bijlagen

Bijlage 1: Spelbord

9 vellen recto afdrukken

Bijlage 2: kaartjes doelwitten

5 vellen recto-verso + 1 vel recto afdrukken

Bijlage 3: Kaartjes rollen

2 vellen recto afdrukken

Bijlage 4: Kaartjes wapens

2 vellen recto afdrukken

Bijlage 5: Logboek

1 vel recto afdrukken

Bijlage 6: Militair handboek

4 vellen recto-verso afdrukken

Bijlage 7: Ondervraging krijgsgevangenen

4 vellen recto afdrukken